

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΗΜΩΔΟΥΣ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΙΗ' ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΑ

Κατ' αὐτὰς ἀνετυπώθη ἐν Λονδίῳ συλλογὴ βιβλιαρίων δημωδῶν chap-books¹ κοινῶς ἐν Ἀγγλίᾳ λεγομένων. Τὰ βιβλιάρια ταῦτα ἐπὶ πολὺν χρόνον μέχρι τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκατονταετηρίδος, ἦσαν ἐν Ἀγγλίᾳ μετὰ τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ τινὰ πολιτικὰ φυλλάδια ἢ μόνη διανοητικὴ τροφή τῶν κάτω τάξεων. Ἦσαν δὲ πάμπολλα, εὐθηνότατα, καὶ λίαν διαδεδομένα, καὶ ἐξ αὐτῶν δυνάμεθα πῶς σήμερον νῦν ὑπολογίσωμεν τὸν βαθμὸν τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ κοινοῦ πρὸς ὃ ἀπετείνοντο.

Τὸ chap book συνέκειτο ἐξ ἑνὸς μόνου τυπογραφικοῦ φύλλου ἐκ σελίδων 16 ἢ 24 ἀναλόγως τοῦ σχήματος. Περιεῖχε δὲ καὶ εἰκόνας συμφώνους πρὸς τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐξετυποῦντο· ὁ Φαραώ, φερ' εἰπεῖν, εἰκονίζετο μετὰ φενάκης, ὁ Σουλτάνος μετὰ περικνημίδων μεταξίνων καὶ περισκελίδων βραχυτάτων. Καὶ αἱ ὑποθέσεις δὲ περὶ ὧν ἐπραγματεύετο ἦσαν σύμφωνα πρὸς τὰς κλίσεις καὶ τὰς χρεῖας τοῦ ἀγρότου ἀναγνώστου. Καὶ τὸ μὲν παιδίον εὗρισκεν ἐν αὐτῷ παρχμύθια θαυμαστά, ἢ δὲ φιλόθρησκος διηγήσεις θαυμάτων καὶ θεολογικῶν συζητήσεων, ἢ δὲ οἰκοδόσποινα ἱατρικὰς συνταγὰς καὶ μαγειρικὰς, ὁ δὲ περίεργος τὰς νεωτάτας ἐκ τοῦ Ἀδου καὶ τῆς Σελήνης εἰδήσεις. Τὸ δὲ σύνολον ἀπετέλει μικράν τινὰ Ἐγκυκλοπαιδείαν καταληπτὴν εἰς τοὺς μετρίαν ἔχοντας τὴν διάνοιαν, καὶ ἀναπληροῦσαν τὴν σπανίαν παρὰ τῷ λαῷ ἐφημερίδα ἣτις ἦτο ἔτι ἐν σπαργάνοις. Ἰδίᾳ δὲ τάξιν μεταπρατῶν charmen ὀνομαζομένων, ἔφερε τὰ chap books μέχρι τῶν ἀπωτάτων χωρίων τῆς Ἀγγλίας.

Τὸ κυρίως δὲ chap-book, τουτέστι τὸ διακρινόμενον ἀπὸ τῶν θρησκευτικῶν ἐγχειριδίων καὶ τῶν πολιτικῶν φυλλαδίων, μόλις ὑπῆρχε πρὸ τοῦ ἔτους 1700, τινὰ δὲ τούτων εἶνε ἀρχαιότατα οἷον ὁ Ποιητὸς Ρεϊνάρδος ἐξετυπώθη εὐθὺς τῷ 1481, τὰ Ταξείδια τοῦ σίρ Τζῶν Μάρδεβιλ τῷ 1499, ὁ δόκτωρ Τζῶν Φάουστ τῷ 1588 καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, παραλειπομένων τῶν πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας ἐν χειρογράφοις ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα διαδιδόμενων. Ἀλλὰ ἡ ἀκμὴ τοῦ δημώδους τούτου βιβλιαρίου ἐν Ἀγγλίᾳ εἶνε ἀκριβῶς ἡ ΙΗ' ἐκατονταετηρίς.

Α'

Περίεργον ὄντως εἶνε νῦν παρακολουθήσῃ τις τοὺς μετασχηματισμοὺς

¹ Chap-books of the Eighteenth Century, ὑπὸ John Aston. — London, 1882, εἰς τόμος μετ' εἰκόνων. Chatto et Windus.

εἰς οὗς ὁ Ἀγγλικὸς χαρακτὴρ ὑποβάλλει τοὺς τῶν ἄλλων ἐθνῶν μύθους. Δάβωμεν ὡς παράδειγμα ἓνα τῶν γνωστοτάτων μύθων, τὸν τοῦ Φαύστου καὶ ἀντιπαραβάλωμεν τὴν *Historia* τοῦ δόκτωρος Τζὼν Φάουστ οὐχὶ πρὸς τὸ δρᾶμα τοῦ Γκαίτε, ἀλλὰ πρὸς τὸ δημῶδες τοῦ δόκτωρος *Ιῶχαν* Φάουστ ὅπερ ἐδιδάσκετο ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τῆς ΙΖ' ἐκατονταετηρίδος καὶ νῦν ἔτι διδάσκεται ἐν τοῖς Γερμανικοῖς θεάτροις τῶν νευροσπάστων. Μεγάλην δὲ θὰ ἴδωμεν τὴν μεταξὺ τῶν δύο διαφορὰν καὶ ταύτην συνηγοροῦσαν οὐχὶ βεβίως ὑπὲρ τῆς Ἀγγλικῆς παραλλαγῆς.

Ἐν τῷ Γερμανικῷ δράματι τὸ πρόσωπον τοῦ Φαύστου εἶνέ τι ἰδεῶδες· τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα ἐξενίκησε τὸν ἀρχικὸν τύπον τοῦ δόκτωρος, καὶ τὸν *Ιωάννην* ἐκεῖνον τὸν Φαῦστον ὃν ὁ Μελάγχθων ἐγνώρισε, τὸν χυδαῖον γόητα, τὸν πρύτκιν τῶν ἀγυρτῶν καὶ τῶν λωποδυτῶν, διάσημον ἐν πάσῃ τῇ Γερμανίᾳ ἐπὶ πανουργίᾳ καὶ θρασύτητι, μετέτρεψεν εἰς ἄνδρα πνεύματος ἰσχυροῦ καὶ τολμηροῦ, δυσηρεστημένον καθ' ἑαυτοῦ καὶ κατὰ πάντων τῶν ἀνθρώπων, συνειθισμένον νὰ μελετᾷ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, μεμυημένον τὰ μυστήρια τῆς φύσεως καὶ κατεχόμενον ὑπὸ ἀνυπερβλήτου πάθους πρὸς γνῶσιν τοῦ ἀδικογνώστου. Ἀναπετακνυμένης τῆς αὐλαίας φαίνεται ὁ Φαῦστος μόνος ἐν τῷ σπουδακτικῷ αὐτοῦ μονολογῶν :

«Ὡς τὸ πτηνόν, λέγει, ἐπλάσθη ἵνα ἵπταται, ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ἵνα βρυσανίζηται καὶ ἐργάζηται. Τὰ πάντα δοκιμάζει καὶ πᾶσας τὰς ἐπιστήμας· ἀλλ' οὐδεὶς ἀγαπᾷ καὶ στέργει τὴν ἑαυτοῦ τύχην. Ὁ μὲν ἐπαίτης ἐρέγεται νὰ γείνη χωρικός, ὁ χωρικός ἀπλοῦς πολίτης, ὁ ἀπλοῦς πολίτης ἐρέγεται νὰ γείνη εὐγενής, ὁ εὐγενής πρίγκιψ, ὁ πρίγκιψ βασιλεὺς, ὁ βασιλεὺς αὐτοκράτωρ. Δὲν ὑπάρχει ὑπὸ τὸν ἥλιον πλάσμα ζῶν ἀπολαῖσαν τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῆς τελειότητος κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτοῦ. Καὶ σὺ δέ, ὦ Φαῦστε, δὲν στέργεις τὴν παροῦσαν κατάστασίν σου. Ἐσπούδασα πᾶσας τὰς ἐπιστήμας, ἡ Γερμανία γινώσκει τοῦ Φαύστου τὸ ὄνομα — ἀλλὰ τί πρὸς ἐμὲ πάντα ταῦτα; οἱ πόθοι μου μένουσιν ἀτέλεστοι. Ταῦτα πάντα εἶνέ τι ἐλάχιστον εἰς τὸ πνεῦμά μου, ὅπερ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς ἑαυτὸ τὸν θυμωσμὸν τῶν μεταγενεστέρων. — Ἐγώ, *Ιωάννης* Φαῦστος κατήντησα διὰ τῆς ἐπιστήμης μου νὰ αἰσχύνομαι δι' ἑμαυτόν. Διὸ καὶ ἀνυπερβέτως ἀπεφάσισα νὰ ἐπιδοθῶ εἰς τὴν νεκρομαντίαν. Κάτω λοιπὸν ὁ σωρὸς! (*Καταρρίπτει κατὰ γῆς τὰ βιβλία του*). Οὐδὲν ἄλλο πλὴν σοῦ θὰ ἀγαπῶ τοῦ λοιποῦ, ὦ προσφιλεῖς νεκρομαντία!»

Ἡ ἀρχὴ αὕτη τοῦ δράματος ἐνέχει μεγαλεῖον. Ὁ ἀληθὴς δόκτωρ Φαῦστος μόλις πρὸ ἡμίσεος αἰῶνος ἦτο τεθνεώς, καὶ ἤδη ὁ δόκτωρ Φαῦστος τῶν γελωτοποιῶν ἦτο ποιητικὴ ἐπίνοια τολμηρὰ καὶ βρθεῖα συνοψίζουσα τοὺς πόθους λαοῦ μεγάλου παραδεδομένου εἰς τοὺς θορύβους καὶ τὰ

ὄνειρα ἡλικίας ἐν μεταβατικῇ καταστάσει καὶ μορφώσει διατελούσης.

Ὁ χαρακτήρ τοῦ Φαῦστου διαγράφεται θαυμάσιως ἐν ταῖς ἐπομέναις σκηναῖς, τῇ τῆς ἐπικλήσεως τῶν ὑποχθονίων πνευμάτων καὶ τῆς συνάψεως τοῦ συμβολαίου πρὸς τὸν Μεφιστοφελῆ. Οἱ δαίμονες τῶν ἐπτά θανάσιμων ἀμαρτημάτων προσερχόμενοι προσφέρουσιν αὐτῷ τὰς ὑπηρεσίας των, αὐτὸς δὲ ἀποδιώκει αὐτοὺς μετὰ περιφρονήσεως. Θέλει μὲν πάσας τὰς ἐπιγείους ἀπολαύσεις, ἀλλὰ παρέργως καὶ ἐν παρόδῳ· διότι οὐχὶ χάριν αὐτῶν πωλεῖ τὴν ψυχὴν του· πρὸ παντὸς θέλει νὰ μάθῃ, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν συνεβάλλετο πρὸς τὸν Μεφιστοφελῆ ἐν μόνον φοβεῖται, μήπως οὗτος δὲν ἔχῃ τὴν ἀρκοῦσαν δύναμιν νὰ τῷ παρκδώσῃ τὸ μυστήριον τοῦ σύμπαντος.

Φαῦστος (μόνος)

Προσεγγίζει τὸ μεσονύκτιον καὶ ἀναμένω τὸν Μεφιστοφελῆ μετὰ σφοδρᾶς ἐπιθυμίας. Διάφοροι διαλογισμοὶ συγκρούονται ἐν τῇ κεφαλῇ μου. Ὁ Μεφιστοφελῆς οὗτος ἄρα γε θὰ εἶνε ἱκανὸς νὰ πληρώσῃ τὸ ἔνδον μου ὑπάρχον κενὸν ὅπερ με βασανίζει; Θὰ δυνήθῃ ν' ἀποκριθῇ εἰς πάσας μου τὰς ἐρωτήσεις περὶ τῶν σκοτεινῶν ἐκείνων ἀπορορῆτων τῶν ἀπροσίτων εἰς πάντας ἡμᾶς τοὺς θνητούς;

Ὁ Μεφιστοφελῆς ἐπιφκίνηται καὶ ὁ Φαῦστος συζητεῖ μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν ὄρων τοῦ συμβολαίου.

Φαῦστος

Θά μοι ἀποκαλύψῃς πάσας τὰς κρυφίας τέχνας καὶ πάσας τοῦ κόσμου τὰς ἐπιστήμας.

Μεφιστοφελῆς

Ἐννοεῖται.

Φαῦστος

Καὶ θὰ ἀποκρίνεσαι εἰλικρινῶς καὶ ἀληθῶς εἰς πάσας μου τὰς ἐρωτήσεις οἷας δῆποτε, περὶ τε τῶν ὑπερκοσμίων καὶ τῶν ἐγκοσμίων;

Μεφιστοφελῆς

Ἐὰν δύναμιν, μετὰ χαρᾶς.

Κλεισθείσης τῆς συμφωνίας οἱ δύο ἑταῖροι παρὰσκευάζονται νὰ περιέλθωσι τὴν γῆν ἀναζητοῦντες περιπετεῖας διαφόρους. Ὑπάρχουσι δὲ παρὰ λαχρὶ τοῦ δράματος καθ' ἃς διαφκίνεται μορφή τις γυναικεῖα χυδαία καὶ οὐδενὸς λόγου ἀξίη, ὀνόματι Μαργαρίτα. Ἐν τῷ κειμένῳ ὅπερ ἀκολουθοῦμεν οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ τῆς Μαργαρίτας. Ἀλλ' ὁ Μεφιστοφελῆς ἐπικαλεῖται τὴν Ἑλένην τῆς Γροίης, ἣν ὁ Γκαῖτε θὰ παρουσιάσῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ αὐτὸς ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τοῦ Φαῦστου του.

Τὸ τέλος τοῦ δημώδους δράματος ἐνέχει πολλήν τὴν δραματικὴν δύναμιν. Ὁ Μεφιστοφελῆς δὲν κατώρθωσε νὰ πληρώσῃ τὸ ἐνυπάρχον κενόν, ὁ δὲ Φαῦστος ὑπὸ κέρου κατειλημμένος καὶ αἰσθανόμενος τὸ μάταιον καὶ μηδαμινὸν τῶν ἐγκοσμίων ἀπολαύσεων, ὁ Φαῦστος φοβεῖται, ὁ Φαῦστος μετανοεῖ καὶ προσεύχεται. Ἀλλὰ φωνὴ μυστηριώδης ἀποκρίνεται εἰς τὰς ἐπικλήσεις του «Φαῦστε παρσχευάζου!» Αὐτὸς δὲ φεύγει, περιπλανᾶται ἀνὰ τὰς σκοτεινὰς ὁδοὺς θρηνῶν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐγεννήθη, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῆς φωνῆς, ἥτις τῷ δίδει λόγον τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν συμβαινόντων ἐν τῷ δικαστηρίῳ τοῦ Ὑψίστου.

Ἡ φωνή

Φαῦστε! κατηγορεῖσαι.

Φαῦστος

Νῦν, Φαῦστε, κατηγορεῖσαι ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν σου. Δυστυχῆς, ποῦ νὰ εὔρω παρκαμυθίαν, ποῦ βοήθειαν. Ἐν τῇ ἀγωνίᾳ μου τὸ εὐρὺ σύμπαν μοὶ φαίνεται λίαν στενόν, ἔνδον μου ὑπάρχει τὸ ὀξὺ κέντρον τὸ νῦσσον τὴν συνείδησίῳ μου. Οὐδεμίαν ἀναμένω σωτηρίαν, οὐδεμίαν χάριν ἐλπίζω. Ναί, νὰ κατηγοροῦμαι ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν μου (Πίπτει γονυκλινής).

Ἡ φωνή

Φαῦστε! Ἐκρίθης.

Φαῦστος

Νῦν, Φαῦστε, ἐκρίθης. Ἡ ἐτυμηγορίᾳ ἀπηγγέλθη. Βλέπω ἤδη τὸν Ἄδην ἀνοιγόμενον ἐνώπιόν μου. Ὡς ἀτελεύτητος αἰωνιότης, τί θὰ γείνω!

Ἡ φωνή

Φαῦστε! Φαῦστε! κατεδικάσθης εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα!

Φαῦστος

Νῦν, Φαῦστε, κατεδικάσθης ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν σου. Ἀκούω τὴν ἀγγελίαν τῆς τιμωρίας καὶ τοῦ θανάτου. . . . Σπεύδει, ἔρχεται, τρέχει, τὸν ἀκούω. Ἐχάθην! Οὐκί τῇ ψυχῇ μου, ἐχάθην εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα!

Ὁ διάβολος ἀπάγει τὸν Φαῦστον καὶ ἡ αὐλαία καταπετάννυται.

Ὡς δράμα νευροσπάστων ἐφυμμιθιωμένον ὑπὸ ποιητοῦ τῶν τριόδων, θὰ ὁμολογήσῃ πᾶς τις ὅτι ἐνέχει τινὰ ἔμπνευσιν.

Ἐλθωμεν ἤδη εἰς τὸν Ἀγγλον Φαῦστον. Ἡ πτώσις θὰ εἶνε βαθεῖα. Οἱ Ἀγγλοι μιμηταὶ παρέλαβον ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ πρωτοτύπου τὸ κωμικὸν μόνον μέρος· ἦσαν δὲ οἱ μιμηταὶ κάτοπτρον τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν· εἶνε δὲ τοῦτο βέβαιον, ὡς βέβαιον ὡςκύντως εἶνε ὅτι οἱ Ἀγγλοι ἁμαρτάνονται δὲν ἐσκοτίζοντο.

πολὺ πολὺ περὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ μάθῃσι τὸ αἶνιγμα τοῦ κόσμου· οὐδὲν ἄλλο ἐπεζήτουν ἢ πῶς νὰ διασκεδάσωσι μίαν ὥραν, καὶ πρὸς τοῦτο οὐδεμίαν εἶχον χρείαν φιλοσοφίας. Τὸ μόνον δὲ χωρίον τοῦ Ἀγγλικοῦ κειμένου τὸ ἀπομεῖνεν ἄξιον τοῦ πρωτοτύπου εἶνε τὸ ἐπόμενον:

«Ὁ Φαῦστος οὗ ἡ ἀνήσυχος διάνοια νυχθημερὸν εἰργάζετο, προσήρμοσεν εἰς τὴν φαντασίαν του πτέρυγας ἀετοῦ, καὶ ἐπεχείρησε νὰ πετάξῃ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἵνα ἴδῃ καὶ μάθῃ τὰ μυστήρια τοῦ εὐρκνοῦ καὶ τῆς γῆς.»

Ἀπὸ τῆς παραγράφου δὲ ταύτης καὶ ἐξῆς ὁ σκελετὸς τοῦ μύθου διαμένει μὲν αὐτός, ἀλλὰ τὰ καθέκαστα καθίστανται κοινὰ καὶ ἡ ὕψι λίαν πεζή. Ὁ δόκτωρ Τζὼν Φάουστ περὶ τῆς ἡδονῆς μᾶλλον σκέπτεται ἢ περὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ εἶνε ὅλως περιττὸν νὰ σκοτίζῃ τὸν νοῦν του ἀναζητῶν ἡδονὰς περιέρχους. Αἱ κλίσεις καὶ αἱ ὁρέξεις αὐτοῦ εἶνε ἀπλαῖ. Ὅτε μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συμβολαίου δὲν σπεύδει νὰ ἐγχειρίσῃ αὐτὸ εἰς τὸν διάβολον, ὁ Μεφιστοφίλης διατίθεται νὰ τον θαμβώσῃ καὶ ἐπιτείνῃ τὴν πείραξιν διὰ τινος θεάματος ἀμιμήτου· τῷ δεικνύει κατὰ πρῶτον ἀγέλην κυνῶν ὑλακτούντων, ἔπειτα δὲ ταῦρον χορεύοντα καὶ τέλος λεοντοκρατούμεν χίαν. Ἡ διασκεδάσις αὕτη ἤρесе τοσοῦτον εἰς τὸν Φαῦστον, ὥστε παρρηθὺς ἐνεχείρισε τὸ ἔγγραφον εἰς τὸν Μεφιστοφίλην κρατήσας ἀντίγραφον, ὥστε ὁ Ἀγγλὸς Φαῦστος ἐπώλησε τὴν ψυχὴν του ἀντὶ μιᾶς ἵπποδρομικῆς παραστάσεως.

Ὁ Μεφιστοφίλης εὐρών τὸν σφιγμὸν τοῦ Φαῦστου, τὸν διασκεδάζει ἐπὶ τέσσαρα καὶ εἴκοσιν ἔτη· καὶ ὁ ἔσχυε τὸ συμβόλαιον· ἐπιδεικνύων αὐτῷ ζῶα καὶ τεχυδακτυλουργίας. Λαλεῖ ὁ δόκτωρ καὶ οἱ χοῖροι βαδίζουσιν ὀρθοὶ διὰ τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ παίζουσι βιολίον, τὰ ὧὰ τῶν ἀγαθῶν γυναικῶν ἐξαφανίζονται ἀπὸ τῶν καλαθίων των καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ἐστρωμένης τραπέζης πινάκια ἵπτανται εἰς τὸν ἀέρα. Εἰς δὲ τὸν Φαῦστον ἢ μᾶλλον εἰς τὸν ἀναγνώστην αὐτοῦ φαίνονται ταῦτα εἰς ἄκρον διασκεδαστικά. Τὸ μόνον δὲ ἐπεισόδιον ὅπερ δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς κωμικόν, εἶνε τὸ ἐπόμενον, ἐν ᾧ ὁ διηγούμενος ἐνόμισε πρόσφορον νὰ χορτάσῃ τὴν ἰδίαν ἐαυτοῦ μῆνιν.

Ὁ δαίμων ὑποδέχεται κατ' ἀρχὰς τὸν Φαῦστον ἐν τῷ Ἀδῇ. Ὁ δόκτωρ τὸν ἐρώτᾳ, ὡς ὁ Δάντης τὸν Βιργίλιον, τίνας εἶνε οἱ ἐν τῷ πρώτῳ λάκκῳ κολαζόμενοι. Ὁ δὲ Μεφιστοφίλης ἀποκρίνεται ὅτι ἐκεῖνοι εἶνε οἱ λέγοντες ἐαυτοὺς ἰατροὺς καὶ θανατόνουντες τοὺς πέλάτας των. Κολάζονται δὲ πίνοντες τὰ αὐτὰ φάρμακα ἅπερ ἔδιδον εἰς τοὺς ἀσθενεῖς των μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι δὲν ἔχουσι τὴν εὐτυχίαν τοῦ νὰ ἀποθνήσκωσι δι' αὐτῶν.

Περαιτέρω εἶνε ὁ λάκκος τῶν οἶνοπωλῶν, ὁ τῶν ῥαπτῶν, ὁ τῶν ἀρτοποιῶν. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλικρίου ἔθηκεν ἐν τῷ Ἀδῇ πάντας τοὺς προμηθευτὰς αὐτοῦ καὶ ἵνα μὴ ἀπατηθῇ τις, λαλεῖ εἰς πρῶτον πάντοτε πρόσωπον εἶδον, ἡρώτησα. Ὑποδηλοῦ δὲ ὅτι ἐν προσεχεῖ ἐκδόσει οὐ-

δόλως θὰ δυσκολευθῇ νὰ ἀναφέρῃ ὀνομαστὶ τὸν οἶνοπώλην ὅστις καὶ μετὰ τὴν ὑπόμνησιν ταύτην θὰ ἐξυκολουθῇ νερόνων τὸν οἶνόν του, τὸν ἀρτοποιὸν τὸν κατκτηνεύζοντα ἐλλιπεῖς τοὺς ἄρτους, τὸν ῥάπτην τὸν κλέπτοντα ἐκ τοῦ ὑφάσματος. «Προχωρῶν δὲ περαιτέρω εἶδον μυριάδας ἐμπόρων - γνωστῶν μοι τῶν πλείστων - κυλῶμενων διότι ἐν τῷ βίῳ ἐξηπάτων καὶ ἐκλεπτον τοὺς πελάτας των.»

Ἡ λύσις τοῦ διηγήματος εἶνε λίαν χαμαιζήλος καὶ πρόστυχος ὡς καὶ τὸ ὅλον τῶν ἐν αὐτῷ ἐννοιῶν. Διαφαίνεται δ' ὅμως ἀμυδρῶς πως ὅτι ἕνεκα τῆς πολλῆς του περιεργίης ἐχάθη ὁ Φαῦστος, ἀλλ' εἶνε πολὺ δύσκολον νὰ ἀρνηθῇ τις ὅτι τοῦτο οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ μίμησις ἀπλῇ τοῦ Γερμανικοῦ πρωτοτύπου, διότι οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει ἐν ὅλῳ τῷ διηγήματι δικαιολογῶν πως τὴν ὑπαρξίν τῆς περιεργίης.

«Καὶ ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐπερᾶνη αὐτῷ τὸ Πνεῦμα καὶ ἐπιδεικνύον τὰ ἔγγραφα εἶπεν ὅτι τὴν ἐπισύσαν θὰ ἔλθῃ ὁ Δαίμων νὰ τον ἀναζητήτῃ. Ἡ εἰδήσις κατέθλιψε τὴν καρδίαν τοῦ δόκτωρος, ὅστις πρὸς διασκέδασιν τῆς λύπης του στέλλει καὶ προσκαλεῖ εἰς δεῖπνον πάντας τοὺς δόκτωρας, διδασκάλους καὶ ἐπιστήμονας καὶ φοιτητάς καὶ ἐστὶς αὐτοὺς προσφέρων ποικίλα ἐδέσματα παικνιζούσης τῆς μουσικῆς. Ἀλλὰ καὶ οὕτω δὲν κατορθοῦ νὰ εὐθυμήσῃ, διότι ἤγγικεν ἡδὴ ἡ ὥρα. Οἱ συνδαιτυμόνες βλέποντες τὸ πρόσωπόν του ἀλλοιούμενον, τὸν ἐρωτῶσι τὴν αἰτίαν τῆς ταραχῆς του, ἐκεῖνος δὲ ἀποκρίνεται :

«ὦ φίλοι, ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἶμαι γνωστὸς εἰς ὑμᾶς καὶ γινώσκετε ὅτι παντοίας ἔπραξα κακουργίας. Ἐγείνα μέγας γόνης τῇ βοήθειᾳ τοῦ διαβόλου εἰς ὃν ἐπωλήθην ψυχῇ τε καὶ σώματι ἐπὶ ἔτη τέσσαρα καὶ εἴκοσι. Σήμερον λοιπὸν λήγει ἡ προθεσμία καὶ αὕτη εἶνε ἡ αἰτία τῆς λύπης μου. Προσεκάλεσθε δὲ ὑμᾶς, φίλοι, ἵνα παρκαστήτε μάρτυρες τοῦ οἰκτροῦ μου τέλους καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς ἡ συμφορὰ μου νὰ γείνη νουθεσία καὶ ὑπόμνησις πρὸς πάντας, ἵνα μὴ ἀναζητήτῃτε νὰ ἀνιχνεύητε τὰ μυστήρια τῆς φύσεως παρ' ὅσον εἶν' ἐπιτετραμμένον εἰς τὸν ἄνθρωπον, μήπως αἱ ἐρευναι ὑμῶν φέρωσιν ὑμᾶς πρὸς τὸν Διάβολον, ὃν ὀφείλω νὰ εὖρω ταύτην τὴν νύκτα ἐκὼν ἄκων.»

Γίνεται σεισμὸς, ἀκούονται ὀλολυγμοὶ καὶ ὁ Φαῦστος ἀπάγεται ὑπὸ τῶν δαιμόνων.

B'

Τὰ ἀνωτέρω παρατεθέντα εἶνε ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς συλλογῆς περὶ ἧς ὁ λόγος. Ἡ Ἀγγλικὸς λαὸς ὁ τοσοῦτος καὶ τηλικούτους ἔχων ποιητάς δὲν δαπανᾷται εἰς φαντασίαν ὑπὲρ τῆς δημώδους αὐτοῦ φιλολογίης, καὶ διαφθείρει πᾶν ὅτι παρ' ἄλλων ἐθνῶν δυνεῖσται. Πᾶς τις γινώσκει, ἐξ ὀνό-

ματος τοῦλάχιστον τὸ διήγημα τοῦ Φορτουνάτου προσελθὸν μὲν ἐξ Ἰσπανίας, ἀρχομένης τῆς 19' ἑκατονταετηρίδος, μεταφρασθὲν δὲ εἰς πλείους γλώσσας καὶ περιλαμβανόμενον καὶ αὐτὸ ὡς ὁ Φαῦστος ἐν τῷ δραματολογίῳ τῶν Γερμανικῶν θεάτρων τῶν νευροσπάστων. Τοῦτου ἑκδοσίς τις ἐδημοσιεύθη τῷ 1682 ἐπιγραφομένη «Ἱστορία ἀληθοῦς διασκεδαστικῆ καὶ τραγικῆ τοῦ Φορτουνάτου εἰς τὴν ὁποίαν πᾶς νέος δύναται νὰ μάθῃ πῶς νὰ φέρεται εἰς πᾶσαν ὑπόθεσιν τοῦ κόσμου καὶ εἰς πᾶσαν περίστασιν.» Τὸ πάσης τιμῆς ἄξιον διδακτικὸν τοῦτο βιβλίον ἢ Ἀγγλικὴ διασκευὴ τὸ μετέτρεψεν εἰς διήγημα νεκρωτικὸν καὶ ὑπνωτικώτατον. Ὁρθίος δύνασαι νὰ ἀποκοιμηθῇς ἐὰν ἀπορασίης νὰ το ἀναγνώσῃς. Ὡς καὶ αὐτὴ ἡ κλοπὴ τοῦ μαγικοῦ πύλου ἔχασε τὸ ἥλως αὐτῆς· ταυτέστι ἐν μὲν τῷ ἀρχικῷ διηγήματι ὁ Φορτουνάτος καταπείθει τὸν Σουλτάνον τῆς Αἰγύπτου νὰ τῷ ἐπιτρέψῃ νὰ δοκιμάσῃ τὸν μαγικὸν πύλον, ἅμα δὲ φορέσας αὐτὸν εὐχεται νὰ εὑρεθῇ μακρὰν. Ἀλλ' ἐν τῇ Ἀγγλικῇ ἐκδόσει ὁ Φορτουνάτος φορεῖ τὸν πύλον λέγων ὅτι ἐπιθυμεῖ πάρα πολὺ νὰ τον εἶχε κτῆμά του, ὁ δὲ φίλος αὐτοῦ ὁ Σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου «παρευθύνει τῷ δωρεῖται τὸν πύλον.» Ὁ Φορτουνάτος εὐχεται πρὸς πλείονα ἀσφάλειαν νὰ εὑρεθῇ ἐπὶ τοῦ πλοίου του, ὁ δὲ Σουλτάνος μετανοήσας διὰ τὴν δωρεὰν ἀποστέλλει ἄνθρώπους νὰ λάβωσι τὸν πύλον.

Ἄλλου βιβλιαρίου ἡ ὑπόθεσις εἶνε ἡ ἱστορία τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ σκανδαλοποιῦ ἧτις εἶνε ἀπὴχησις διηγήματος τῆς Χαλιμάς.

«Ὁ βασιλεὺς Ἑρρίκος ὁ Η' συνήθιζε νὰ περιέρχεται μετημφιεσμένος ἵνα βλέπῃ πῶς ἡ ἀστυνομία καὶ ἡ περίτολος ἐκτελοῦσι τὸ καθήκον των. Οὐδεὶς δὲ ἠδύνατο νὰ τον ἀναγνώρῃ, διότι ἐπανήρχετο εἰς τὰ Ἀνάκτορα ὀρθροῦ βαθέος. Κατὰ τὰς νυκτερινὰς δὲ ταύτας ἐκδρομὰς αὐτοῦ παρετήρησε σκανδαλοποιὸν τινα ὅστις λίαν πρῶτ' ἐκάθητο εἰς τὸ ἔργον του συρίζων καὶ ᾄδων. Ἀπεράσισε δὲ νὰ τον ἐπιτρεφθῇ.»

Ὁ βασιλεὺς συνάπτει γνωριμίαν μετὰ τοῦ σκανδαλοποιῦ, ὅστις καὶ τὸν προσκαλεῖ εἰς τὸν οἶκόν του. Ὁ βασιλεὺς ἀπαράλλακτα ὡς ὁ χαλῖφης Ἀρούμ ἂν Ῥασχίλδ τῆς Βαγδάτης δέχεται τὴν πρόσκλησιν καὶ εἰς ἀνταμοιβὴν καὶ αὐτὸς προσκαλεῖ τὸν σκανδαλοποιὸν εἰς τὰ Ἀνάκτορα ἔνθα εἶνε, λέγει, ὁπ' ἄλληλος. Καὶ ἂν μὴ εἶνέ τις τοσοῦτον ἀπόκληρος τῆς Μοίρας, ὥστε νὰ μὴ ἀνέγνωσέ ποτε τὴν Χαλιμάν, εἰκάζει ὅμως εὐκόλως τὸ τέλος τῆς συναντήσεως ταύτης. Ὁ σκανδαλοποιὸς πορεύεται εἰς τὰ Ἀνάκτορα καὶ ζητεῖ τὸν Ἑρρίκον Τυδῶρ. Οἱ δὲ φύλακες ἔχοντες εἰδήσιν τοῦ πράγματος, εἰσάγουσιν αὐτὸν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν ἔνθα ἐκάθητο ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ θρόνου περιστοιχισμένος ὑπὸ τῶν αὐλικῶν. Ὁ δύσμοιρος σκανδαλοποιὸς καταπληγείς τρέπεται εἰς φυγὴν, ἀλλὰ συλλαμβάνεται καὶ ἄγεται εἰς τὴν οἰναποθήκην, ὁ δὲ Ἑρρίκος ὁ Η' μεταμφιεσθεὶς εἰς ἰδιώτην καταδύκει εἰς

τὴν οἶναποθήκην καὶ τῷ προσφέρει ποτήριον οἴνου. Τοσοῦτον δὲ θόρυβον ποιοῦσιν αὐτοὶ μόνοι, ὥστε οἱ αὐλικοὶ ἀναγκάζονται νὰ κατὰβῶσιν ἵνα ἴδωσι τί συμβαίνει. Τότε δὲ μόνον ὁ σκηνδολοποῖς μανθάνει ποῦν ἔχει τὴν τιμὴν νὰ ἔχη συμπάτην, λαμβάνει δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως σύνταξιν καὶ «διορίζεται αὐλικός».

Ἔτερον διήγημα, Γούης ὁ κόμης ἔχει καταπληκτικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἐν τῷ νεκροταφείῳ σκηνὴν τοῦ Σκιζσπειρείου Ἀμλέτου.

Παρκιθέμεθα δὲ πρῶτον τὴν α' σκηνὴν τῆς Ε' πράξεως τοῦ Ἀμλέτου. α' Ο νεκροθάπτης ἀνασκάπτει κρανίον.

Ἀμλέτος

Αὐτὸ τὸ κρανίον εἶχε γλῶσσαν ἄλλοτε καὶ ἐτραγωδοῦσε καὶ αὐτό. . . Ἴσως ἦτον ἐνὸς μεγάλου πολιτικοῦ καύκαλον καὶ τὸ ποδοπατεῖ τώρα τὸ γκίδουρι τοῦτο. - Κανεὺς ὁ ὁποῖος ἦτον ἄξιος νὰ παίζει ἕως καὶ τὸν Θεόν. Δὲν εἶναι πιθανόν ;

Ὁράτιος

Πιθανόν, αὐθέντα μου.

Ἀμλέτος

Ἡ κανεὺς αὐλικοῦ, ὁ ὁποῖος ἤξευρε νὰ γλυκολέγῃ : «Δοῦλος τῆς εὐγενείας σου. Πῶς ἔχει ἡ ἐκλαμπρότης σου ;» Ἴσως ἦτον αὐτὸς ἐδῶ ὁ Ἀρχων Δεῖνας ὁ ὁποῖος ἐξεθείαζε τὸ ἄλογον τοῦ Ἀρχοντος Τάδε ὅταν εἶχε κατὰ νοῦν νὰ τοῦ τὸ ζητήσῃ χάρισμα. Δὲν εἶναι πιθανόν ;

Ὁράτιος

Ναί, αὐθέντα μου.

Ἀμλέτος

Καὶ βέβαια ! Ἀλλὰ τώρα νὰ σοῦ τον, Ἀρχων Σκούληκας, χωρὶς μάγουλα, κτυπημένος κατασάγονα ἀπὸ τὴν ἀξίνην ἐνὸς νεκροθάπτου». ¹

Ἐν τῷ Ἀγγλικῷ διηγήματι ὁ κόμης Γούης μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις ἔρχεται εἰς τὴν νεκροταφεῖον :

«Καὶ κύψας ἔλαβε κρανίον σκωληκόβρωτον πρὸ ὃ ὠπέτεινε τὰς λέξεις ταύτας : — Ἦσο ἴσως ἰσχυροῦ τινος μονάρχου, βασιλέως τινός, δούκος, εὐπατρίδου. Ἀλλὰ πάντες βασιλεῖς τε καὶ ἐπαῖται πάντες ὀφείλουσι νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν γῆν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ἐνθυμῇται τὴν ὥραν τοῦ θανάτου. Ἦσο ἴσως βασίλισσα ἢ δούκισσα ἢ εὐγενὴς δέσποινα θαυμασίαν ἔχουσα εὐμορφίαν. Ἀλλὰ τώρα εἶσαι βρῶμα τοῦ σκώληκος, κεῖσαι ἐν τῷ τάφῳ, τῷ κοινῷ πάσῃς τῆς ἀνθρωπότητος καταφυγίῳ».

I. Δ. Β. i κ ε λ α, Σαικσπίρου Ἀμλέτος πρ. Ε' σκ. α' σελ. 159-160 — Περὶ τῆς γλώσσης τῶν μεταφράσεων τοῦ κ. Βικέλα καὶ καθ' ὅλου περὶ τοῦ ὁποῖα τις ὀφείλει νὰ εἶνε ἡ τῆς σκηνῆς γλῶσσα θὰ πραγματευθῶμεν ἐν ἰδίῳ ἄρθρῳ βασανίζοντες τὰς διαφορὰς περὶ τοῦ πράγματος γνώμας. Σ. Μ.

Ἔτερον ἀγαπητὸν τῷ Ἀγγλικῷ λαῷ ἀνάγνωσμα, ἡ *Τραγωδία τοῦ Βάτμαν* ἐν τῷ 6' αὐτῆς κεφαλαίῳ περιέχει τὴν ὑπόθεσιν τοῦ *Ἐρωτος* ἱατροῦ τοῦ Μολιέρου. Κατ' αὐτὸ ἡ εὐμορφος Ἰσαβέλλα κεῖται ἄρρωστος ἐνεκα τοῦ πρὸς τὸν νέον Βάτμαν ἔρωτος αὐτῆς. Ὁ νέος εἰσάγεται εἰς τὴν οἰκίαν ὡς ἱατρός, ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῆς Ἰσαβέλλας ἥτις ἰδοῦσα αὐτὸν θεραπεύεται, καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῆς ἱατρικῆς αὐτοῦ στολῆς κλέπτει τὴν ἐρωμένην του. Τὸ διήγημα τοῦτο εἶνε τὸ προοίμιον τῆς ὅλης *Τραγωδίας* τοῦ Βάτμαν, ἥτις οὐδὲν πλέον ἔχει κοινὸν πρὸς τὴν κωμωδίαν τοῦ Μολιέρου.

Ἡ ἱστορία τῆς *Μεγάλης Μέγ* τοῦ *Οὐεστμίνστερ* πείθει τὸν ἀναγνώστην νὰ εἰκόσῃ ὅτι ὁ Ἀγγλικὸς λαὸς οὐδόλως ἐλησμονήσῃ τὴν Αὐρηλικὴν παρθένον Ἰωάνναν καὶ ὅτι εὐηρεστεῖτο ἔχων καὶ αὐτὸς νὰ ἀντιτάξῃ ἐθνικὴν ἡρώϊδα πρὸς τὴν Γαλλίδα. Ἡ ῥωμαλέα νεανίς δι' ἧς ἠθέλησε νὰ ἀντικρούσῃ τοὺς Γάλλους ὑπῆρξεν ἀληθῶς, ζῶσα ἐπὶ Ἐρρίκου τοῦ Η'. Λέγουσι δὲ αἱ κακὰ γλῶσσαι περὶ αὐτῆς ὅτι διηύθυνε δυσάνυμον κατὰστηρικ' ἀλλὰ βιβλιάριον ἐκδοθὲν τῷ 1593 ὑπερχαλίζει αὐτὴν μετὰ δυνάμεως κατὰ τῶν συκοφαντιῶν. Ἀκούσατε δὲ καὶ τὰ κατορθώματα αὐτῆς. Ἐπιπίπτει κατὰ τῶν εὐγενῶν, κατὰ τοῦ κλήρου καὶ κατὰ τῆς ἀστυνομίας. Οὐδεὶς δὲ τῶν ἀνδρῶν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἀντιστῇ κατ' αὐτῆς. Οἱ δαρέντες δὲν τολμῶσι νὰ τὴν κατὰγγείλῃσι φοβούμενοι τὸν ὄχλον ὅστις τὴν λατρεύει. Ἦδη δὲ ἐξάρχουστος ἐπὶ δυνάμει καὶ ἀνδρείᾳ μεταβαίνει εἰς Γαλλίαν, λύει τὴν πολιορκίαν τῆς Βουλόννης, φονεύει τινὰ ἐχθρὸν ἐν μονομαχίᾳ, τῷ ἀπαρέμνει πρῶτον τὴν κεφαλὴν καὶ ἔπειτα(;) τῷ δεικνύει ὅτι εἶνε γυνή. Μετὰ δὲ τὸν πόλεμον ἐπανελθοῦσα εἰς Ἀγγλίαν ἀνοίγει καπηλεῖον ἐνθα ἐπεκράτει «τάξις καὶ ἡσυχία,» διότι ποῦ νὰ εὑρεθῇ πελάτης τοσοῦτον τολμηρὸς ὥστε νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνὴν ἐνώπιον τῆς μεγάλης Μέγ;

Ἡ δημώδης φιλολογικὴ πάντων τῶν λαῶν ἔχει ἱστορικὰ παιδίον τῆς κατὰγωγῆς, ἀνελθόντων διὰ τῶν φυσικῶν αὐτῶν προτερημάτων εἰς τὰ ὕψιστα ἀξιώματα. Ὁ μακρὴσιος Καραμπᾶς εἶνε ὁ κορυφαῖος τῆς πολυαρίθμου σειρᾶς εἰς ἣν ἀνήκουσιν ὁ Τόμ Χάικοθριφτ καὶ ὁ Δίκ Βάιτιγγτον. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Τόμ οἱ ἐναντίοι τῆς πρωτοκαθμίου ἐκπαιδεύσεως εἰν' ἐλεύθεροι νὰ δίδωσι διαμαρτύρησιν τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ κατὰ τῆς κατανάγκαστικῆς τῶν παιδίων εἰς τὸ σχολεῖον φοιτήσεως.

Ὁ Τόμ ἦτο υἱὸς πτωχοῦ ἐργάτου ὅστις ἐπιθυμῶν νὰ σπουδάσῃ τὸν υἱόν του, τὸν ἀπέστειλεν εἰς σχολεῖον. Ἀλλ' ὁ Τόμ οὐδὲν οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ μάθῃ χωρὶς ἐνταυτῷ καὶ νὰ τον κωλύσῃ ἡ ἀγραμματοσύνη του νὰ κερδήσῃ χρήματα τοσαῦτα, ὥστε νὰ καταστῇ «κύριος» καὶ νὰ ἀποκαλεῖται κύριος. Ὁ μῦθος τουτέστι κατὰ τὸ διήγημα τοῦτο δηλοῖ ὅτι εἶνε περιττὸν νὰ κατατρίβῃ τις τὸν ἐγκέφαλόν του ἐγκύπτων εἰς τὰ βιβλία.

Καὶ τοιοῦτος μὲν ἐγένετο ὁ Τόμ, ὁ δὲ Δίκ ἐκ ταπεινῶν καὶ αὐτὸς γόνεων γεννηθεὶς ἐγένετο πλουσιώτερος τοῦ Τόμ, καὶ γέρων ἤδη τρεῖς ἔξε-

λέγει λόρδος δήμαρχος τοῦ Λονδίνου προσκαλέσας μάλιστα καὶ τὸν βασιλέα εἰς γεῦμα.

Σφόδρα δὲ ἀγχαπνῆται ἦσαν τῷ ἀγγλικῷ ὄχλῳ καὶ ἱστορίαι κλεπτῶν, τοιαῦται δὲ ὑπάρχουσι πολλαὶ ἀλλὰ λίαν τετριμμέναι καὶ πρόστυχοι.

Τὸ διήγημα τὸ ἐπιγραφόμενον Σὶρ Τζὼν Μάνδεβιλ ὀφείλει νὰ κριθῇ μετ' αὐστηρότητος. Οὗτος συνέγραψε τὸ 1356 Ὁδηγὸν τῆς Ἀγίας Γῆς πρὸς χρῆσιν τῶν προσκυνητῶν μεταφρασθέντα εἰς πολλὰς γλώσσας. Ἀλλ' ὁ κύριος οὗτος πέρα τοῦ δέοντος ποιεῖται χρῆσιν τοῦ δικειώματος τοῦ ἐμπιζῆν τοὺς ἀναγνώσττας του. Ἀρχεται δὲ ὡδὲ πῶς: «Ἐγώ, σὶρ Τζὼν Μάνδεβιλ, γεννηθεὶς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει Ἀγίῳ Ἀλδωνῷ ἐξεκίνησα ἀνήμερα τοῦ Ἀγίου Μιχαήλ τῷ 1322 ἔτος μεταβαίνων εἰς τὴν Ἀγίαν Γῆν. Θὰ περιγράψω δὲ λεπτομερῶς πᾶν ὃ τι εἶδον θέας ἄξιον ἐν ταῖς χώραις δι' ὧν διήλθον ὡς ἐξῆς. Πρῶτον ἴν' ἀπέλθω εἰς Ἱερουσαλήμ διήλθον διὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἦλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐνθα πρὸ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Στεφάνου ἵσταται τὸ ἀγκλιν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἔφιππον καὶ ἐστεμμένον, ἔχον δὲ μῆλον ἐν τῇ χειρὶ. Ἐκεῖθεν διήλθον ὅλην τὴν Τουρκίαν καὶ πλείστας νήτους, ἐνθα εἶδον κυνηγοὺς θηρεύοντας διὰ ζώων ὁμοίων πρὸς λεοπαρδάλεις καὶ πολὺ ταχυτέρων ἢ οἱ κύνες. Ἐντεῦθεν ἐπέρασα εἰς Ἱερουσαλήμ.»

Μετὰ ταῦτα ἐλθὼν εἰς Κύπρον εἶδε νόμφνην τινὰ ἐξωτικήν, καὶ ἐντεῦθεν μεταβὰς εἰς Αἰθιοπίαν εἶδεν ἀνθρώπους μονόποδας καὶ ὅμως τρέχοντας ταχύτερον δορκάδος. Ἦλθεν ἔπειτα εἰς τὰς Ἰνδίας ἐνθα εἶδεν ἀνθρώπους πρασίνοους καὶ κυκνοῦς, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Πολύμην ἐνθα ἔπιεν ὕδωρ ἐκ τοῦ ὀρέατος τῆς νεότητος, ὅπερ θεραπεύει πᾶσαν νόσον, ἔκτοτε δὲ οὐδέποτε ἐνόσησεν. Ἐντεῦθεν ἔρχεται εἰς τὴν Ἰάβην ἀφθονοῦσαν ἀρωματικῶν παντοίων, ἧς τὴν ἀνγκάλυψιν ἀποδίδουσιν οἱ Γεωγράφοι εἰς τοὺς Πορτογάλλους τῷ 1511, καὶ ἐντεῦθεν ἐπιβιβασθεὶς καταπλέει εἰς Μακουμράκ ἧς οἱ κάτοικοι εἶνε κυνοκέφαλοι καὶ λατρεύουσι τὸν βοῦν. Ἦλθεν ἔπειτα εἰς τοὺς Καννιδάλους, εἰς τὴν χώραν ἀνθρώπων μονοφθαλμων, εἰς ἑτέραν χώραν ἀνθρώπων τετραποδῆτι βαδιζόντων, εἰς τὴν χώραν τῶν Πυγμαίων οἵτινες τρέφονται ἐκ μόνης τῆς ὀσμῆς τῶν μήλων, ἔπειτα δὲ εἰς πλείστους ὄρους ἄλλους λαοὺς καὶ τελευταῖον εἰς τοὺς Ἀντίποδας τῆς Ἀγγλίας. «Δύναμαι δὲ νὰ βεβαιώσω τὸν ἀναγνώστην, λέγει ὁ φιλαλήθης ἀνὴρ, ὅς ἐκ τῆς μεγάλης πείρας ἣν ἐκ τῶν μακρῶν μου περιηγήσεων ἀπέκτησα, ὅτι ἐκεῖ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀντιπόδων ἔμεθα ὄνομα καὶ πρᾶγμα ἀντίποδες τῶν Ἀγγλων. Ἐκνελθὼν δὲ τέλος εἰς Ἀγγλίαν ἐπεχείρησε τὴν συγγραφὴν τοῦ βιβλίου τοῦ ἀρνούμενος τὴν ὕλην ἐκ τοῦ ἡμερολογίου του ἐκράτει, βλέπατε, καὶ ἡμερολόγιον!

Ἴδου μὰ τὴν ἀλήθειαν μέγα βοήθημα πρὸς ἀσφαλῆ ἐδηγίαν τῶν προσκυνητῶν. Φαντάσθητε ἀφελῆ τινὰ καὶ ἄπλουτον ἄνθρωπον πορευόμενον πρὸς

τὸν "Αγιον Τάφον καὶ ἔχοντα ὑπὸ μάλης τὸν σὶρ Τζών, ἐρωτῶνται δὲ καθ' ὁδὸν ποῦ εἶνε οἱ μονόποδες καὶ οἱ πτερωτοὶ ἄνθρωποι!

Μεταξὺ τῶν βιβλιαρίων τούτων εἶνε καὶ μικρόν τι ἐγχειρίδιον περιέχον παντοίας συνταγὰς: «Πῶς θεραπεύεται σύζυγος μέθυσος, γυνὴ φίλερις, κατὰ δεύτερον λόγον πῶς θεραπεύεται ὁ πυρετός, κατὰ τρίτον λόγον πῶς θεραπεύεται ὁ ὀδοντόπονος.» Ἀλλ' ἵνα ἀποφκνθῇ τις περὶ τῶν ἱατρικῶν τούτων συνταγῶν ὥς καὶ περὶ ἐτέρων τινῶν τῆς μαγειρικῆς ἐπάναγκες εἶνε πρῶτον νὰ τὰς δοκιμάσῃ.

Καθ' ὅλου δὲ εἶπεῖν ἡ συλλογὴ αὕτη τῶν δημῶδων παρκαμυθίων αὐδῶλως συμφωνεῖ πρὸς τὴν δόξαν ἣν θὰ ἔδύναιτό τις νὰ ἔχῃ περὶ τῆς δημῶδους Ἀγγλικῆς φιλολογίας. Ἐφαίνετο ὅτι ἔμελλέ τις νὰ εὕρῃ ἐν αὐτῇ πολλὴν ποίησιν, αἴσθημα ἠθικόν, εἰ μὴ ἀνεπτυγμένον, ἀλλ' ὅμως ἱκανῶς ἐκδηλούμενον ἐν τῇ γενέσει του. Οὐδὲν τοιοῦτον ὑπάρχει. Ἡ ποίησις ἐλλείπει, ἔτι δὲ μάλλον τὸ ἠθικὸν αἴσθημα. Ἡ μόνη λοιπὸν ἀξία τῶν βιβλιαρίων τούτων εἶνε φαιδρότης καὶ ἀφέλεια κοινὴ μὲν ἀλλ' οὐχὶ δυσάρεστος. Δὲν εἶνε μὲν μέγα τι, ἀλλ' οὐδὲ ἱκανὸν θὰ ᾔτο ἐὰν τὴν συλλογὴν ταύτην ἐξεδέχετό τις ὡς δικαίαν καὶ τελείαν ὑποτύπωσιν τῶν δοξασιῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ κατὰ τὰς παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας. Καὶ τοῦτο δύο λόγων ἕνεκα, πρῶτον μὲν διότι ἡ νέα αὕτη ἐκδοσις τῶν παρκαμυθίων εἶνε ἐλάχιστον δεῖγμα ἀπεράντου φιλολογίας, δεύτερον δὲ διότι παρὰ τῇ ἐντύπῳ ταύτῃ δημῶδαι φιλολογία, χυδαία βεβαίως καὶ ξηρὰ, ὑπῆρχεν ἡ προφορικὴ παράδοσις, ἣν οἱ πεπαιδευμένοι καταγίνονται νῦν περισυνάγοντες καὶ ἧτις εἶνε ἀσυγκρίτως ἀνωτέρα. Ὡσαύτως ἐν Γαλλίᾳ σήμερον οἱ αὐτοὶ χωρικοὶ οἱ εὐαρέστως ἀναγινώσκοντες τὰς ἀηδίας τοῦ Almanach comique, διηγοῦνται πρὸς ἀλλήλους παρκαμύθια μεστὰ πλουσίας φαντασίας καὶ χάριτος¹. Πῶς δὲ τὸ μίγμα τοῦτο τῆς ὀρέξεως εἶνε δυνατόν, δὲν ἐπιχειροῦμεν νὰ ἐξηγήσωμεν· ἀλλὰ πιστεύομεν ὅμως ὅτι εἶνε συχνότατον παρὰ τοῖς ἀπαιδεύτοις.

Ἡ συλλογὴ αὕτη τῶν Ἀγγλικῶν παρκαμυθίων ἐὰν μὴ εἶνε μέγα τι καὶ καλόν, οὐδὲν ἥττον εἶνε περίεργος καὶ διδάσκει πολλὰ τῆς διανοητικῆς ἱστορίας τῆς Ἀγγλικῆς φυλῆς.

(Ἐκ τῆς Revue Politique et littéraire ὑπὸ Armand Barine).

Π. Ι. Φ.

1. Σ. Μ. Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ καὶ παρ' ἡμῶν ἐν ἀναλόγοις περιστάσεσιν.